

**Jan Bielecki, Henryk Gasiul,
Stanisław Siek**

**Potrzeby psychiczne jako czynnik
warunkujący postawy młodych
matek wobec ich dzieci**

Studia Philosophiae Christianae 26/1, 7-21

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN BIELECKI, HENRYK GASIUL, STANISŁAW SIEK

POTRZEBY PSYCHICZNE JAKO CZYNNIK WARUNKUJĄCY POSTAWY MŁODYCH MATEK WOBEC ICH DZIECI

1. Wprowadzenie. 2. Niektóre uwagi o genezie postaw rodzicielskich.
3. Przedmiot, metoda, materiał badań. 4. Analiza otrzymanych wyników i wnioski ogólne. 5. Bibliografia.

1. WPROWADZENIE

Wszyscy współcześni psychologowie wskazują na różnorodne źródła postaw jednostki. Mówi się o wpływie środowiska, na życiowe doświadczenia, wymienia się różne procesy uczenia się, które odgrywają ważną rolę w formowaniu się postaw jednostki. I tak Allport pisze o roli mechanizmu integracji, adopcji czy o emocjonalnym wstrząsie. Inni piszą o naśladowaniu, identyfikacji, czy empatii jako o mechanizmach warunkujących nabywanie określonych postaw (Mądrzycki, 1977, s. 52).

Jeszcze inni autorzy uważają, że określone cechy osobowości jednostki mogą warunkować formowanie się konkretnych postaw. Należy wspomnieć tu np. o ekstro-introwersji, inteligencji, o cechach temperamentu, popędach czy potrzebach psychicznych. Wspomniane procesy i czynniki warunkujące formowanie się określonych postaw, dotyczą różnych rodzajów postaw w tym także postaw rodzicielskich. W polskiej literaturze psychologicznej mało jest systematycznych badań eksperymentalnych nad związkami różnych cech osobowości z formowaniem się określonych odmian postaw rodzicielskich.

Dlatego w niniejszym artykule podjęto próbę ustalenia ewentualnych związków między potrzebami psychicznymi i strukturą postaw młodych matek wobec ich dzieci.

Istnieją różne sposoby definiowania postaw rodzicielskich. Najczęściej autorzy odwołują się do ogólnego określenia postawy. Tak też definiuje postawę rodzicielską M. Ziemska, u której postawa jest to „nabyta struktura poznawczo-emocjonalno-wolicjonalna, ukierunkowująca zachowanie się rodzi-

ców wobec dziecka". (Ziemska, 1986, s. 169). Podobnie określa postawę rodzicielską M. Braun-Gałkowska. Wg niej, postawa rodzicielska jest to „względnie stały sposób odnoszenia się do dziecka. Ustosunkowanie to oparte jest na pewnych danych intelektualnych, zabarwione określonymi emocjami i związane z tendencją do względnie stałych „zachowań” (Braun-Gałkowska, 1986, s. 344).

Rembowski definiuje postawę rodzicielską jako „całościową formę ustosunkowania się rodziców (osobno matki, osobno ojca) do dzieci, do techniki oddziaływania, do zagadnień wychowawczych itp. ukształtowana podczas pełnienia funkcji rodzicielskich (Rembowski, 1986, s. 197).

Wg G. Makiello-Jarży postawa rodzicielska jest zintegrowanym zespołem nastawień i sposobów postępowania wobec dziecka, zinternalizowanym w ciągu życia jednostki i przejawiającym się w zachowaniu osobniczym (Makiello-Jarża, 1972, s. 53)”.
Przez potrzebę będziemy rozumieć za Murrayem „siłę o nieznannej naturze fizykochemicznej, zlokalizowaną w mózgu, którą organizuje spostrzeżenia, procesy myślowe, świadome dążenie w celu przekształcenia niezadowolającej sytuacji” (Murray, 1953, s. 123—124).

W naszych rozważaniach będziemy opierać się na definicji postawy rodzicielskiej zaproponowanej przez M. Ziemską.

2. NIKTÓRE UWAGI O GENEZIE POSTAW RODZIELSKICH

Na ogół wszyscy psychologowie przyjmują, że postawa nie jest strukturą wrodzoną, lecz nabytą w procesie rozwoju jednostki. Badacze interesujący się tą problematyką wymieniają różne źródła postaw, np. integracja, dyferencjacja, wstrząs, adopcja (Allport), wiedza o przedmiocie postawy, wpływ środowiska oraz cechy osobowości jednostki (Prężyna) oraz empatia, naśladowanie, modelowanie, identyfikacja (Mądrzycki, 1977, s. 52). Wg Mądrzyckiego postawy kształtują się z jednej strony w oparciu o doświadczenie społeczne i tradycję kulturową, którą jednostka przejmuje od innych ludzi, z drugiej zaś w wyniku działań i doświadczeń jednostki. Wielu autorów (Adorno, Katz, Newcomb, Rokeach, Nowak i in.) reprezentuje pogląd, że postawy jednostki kształtują się w oparciu o jej potrzeby, a nawet stwierdzają, że potrzeby przejawiają się za pośrednictwem postaw (Mądrzycki, 1977, s. 158).

Prężyna stwierdza wręcz, że „potrzeby, jakimi nacechowane jest życie psychofizyczne człowieka są pierwszym, podstawowo-

wym czynnikiem formowania się postaw jednostki" (Prężyna, 1981, s. 29).

Postawy rodzicielskie, podobnie jak inne postawy są nabywane przez jednostkę w procesie jej rozwoju.

G. Makiełło-Jarża pisze, że na kształtowanie się postawy wobec dziecka, w szczególności postawy macierzyńskiej, oddziałuje szereg czynników, zmieniających się w poszczególnych etapach rozwoju tak, że „indywidualna postawa macierzyńska zależy od całej biografii kobiety i wyznaczona jest zarówno przez czynniki biologiczne, jak też psychologiczne i społeczne, które odgrywają zasadniczą rolę” (Makiełło-Jarża, 1972, s. 53).

Dlatego autorka zaznacza, że z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, iż postawy rodzicielskie zaczynają się kształtować już w dzieciństwie, oraz że podstawowym wzorcem są doświadczenia wyniesione z rodziny macierzystej (Przetacznik-Gierowska, Makiełło-Jarża, 1985, s. 305).

Podobnie ujmuje genezę postaw rodzicielskich J. Rembowski, wg którego kształtują się one „pod wpływem obserwacji zachowania się innych rodziców, doświadczeń z dzieciństwa, wzajemnych stosunków między rodzicami itp.” (Rembowski, 1970, s. 313).

Również M. Tyszkowa uważa, że na postawę wobec dziecka wpływa szereg doświadczeń indywidualnych, zwłaszcza tych, które wiążą się z życiem małżeńskim (m. in. satysfakcja z życia małżeńskiego, okres oczekiwania na dziecko) oraz wiele innych tj. kondycja fizyczna dziecka, wiek rodziców itp. Autorka podkreśla też, że dla prawidłowego kształtowania się postawy rodzicielskiej konieczne jest zrównoważenie rodziców, ich dojrzałość społeczna i uczuciowa oraz stopnie ich wewnętrznej autonomii (Tyszkowa, 1985, s. 23).

Psychoanalicycy zaznaczają, że bardzo ważnym zagadnieniem rzutującym na prawidłową postawę macierzyńską jest stosunek emocjonalny kobiety do męża.

J. Laskowski zaznacza, że ważną rolę w ustosunkowaniu się matki do dziecka odgrywa postawa ojca wobec niego, ponieważ nastawienie emocjonalne jednego z rodziców udziela się drugiemu (Laskowski, 1985, s. 230).

Podobnie W. Fijałkowski mocno podkreśla rolę ojca i właściwego emocjonalnego klimatu między małżonkami w kształtowaniu się prawidłowej postawy macierzyńskiej (Fijałkowski, 1987, s. 158—168).

M. Ziemska wykazała istnienie pewnego rodzaju społecz-

nego dziedzictwa w formowaniu się postaw rodziców. Badała ona 90 małżeństw pod kątem związku między ich aktualnymi postawami wobec dziecka a wzorami rodzicielskimi wyniesionymi przez nich z własnego dzieciństwa (Ziemska 1967, s. 81—84). G. Makiello-Jarza stwierdziła, w przeprowadzonych badaniach, że neurotyczność kobiety warunkuje postawę nadmiernie ochraniającą wobec dziecka. Natomiast u kobiet ekstrawertywnych najczęściej kształtuje się postawa charakteryzująca się nadmiernym dystansem uczuciowym (Makiello-Jarza, 1972, s. 77—78).

Patterson (Mussen, 1970, s. 420) również określił zależność między ekstrawersją i pewnością siebie matek. W badaniach w ramach seminarium z psychologii rodziny na KUL-u stwierdzono korelację osobowości introwertycznych z surowością, jak również z odrzuceniem przyspieszenia rozwoju (Kukołowicz, Magolan, Bulińska, 1984, s. 95).

Wpływ obrazu siebie na kształtowanie się postawy rodzicielskiej badała G. Makiello. Stwierdziła ona, że „niezaprzeczalny wpływ na kształtowanie się omawianej postawy mają wzajemne relacje między schematami składającymi się na obraz siebie i otaczającego świata, wyznaczającymi podstawowe tendencje kierunkowe i sposoby zachowania (potrzeby i postawy)” (Makiello, 1970, s. 8).

3. PRZEDMIOT, METODA, MATERIAŁ BADAŃ

Przedmiotem referowanych tu badań są dwie grupy zmiennych: postawy rodzicielskie i potrzeby psychiczne młodych matek.

W literaturze psychologicznej omawiane są różne odmiany i podziały postaw rodzicielskich.

Początkowo wyróżniano tylko dwie postawy matek: akceptującą i odrzucającą (Rembowski, 1986, s. 55).

Późniejsze typologie były stopniowo bardziej rozbudowywane. Amerykański psychiatra L. Kanner wyodrębnił cztery typy postaw rodzicielskich:

- akceptacja i miłość
- jawne odrzucanie
- nadmierne wymaganie
- nadmierna opieka

(Rembowski, 1970, s. 320)

Bogaty model opracowała Anna Roe. Obejmuje on jedenaście nastawień opisujących stosunek rodziców do dzieci. Wśród

nich podstawowymi są chłód i ciepło w postępowaniu rodzicielskim.

Roe wyróżniła sześć głównych typów postaw rodziców wobec dzieci: akceptacja przypadkowa, akceptacja kochająca, koncentracja nadmiernie chroniąca, koncentracja nadmiernie wymagająca, unikanie odrzucające i unikanie zaniebujące (Ziemska, 1973, s. 44—45).

Najbardziej rozbudowaną typologią jest klasyfikacja zachowań macierzyńskich Schaefera.

Model ten zawiera siedem par przeciwstawnych postaw. Zostały one umieszczone na obwodzie koła tak, że obok siebie znalazły się postawy najbardziej do siebie zbliżone.

Rys. Hipotetyczny okólny model zachowania macierzyńskiego wg Schaefera (Ziemska, 1973, s. 46).

Podstawowymi wymiarami w tym modelu są: autonomia-władza i miłość-wrogość. Bieguny tych wymiarów określają cztery postawy władzy — postawę akceptacji i wrogości — postawę odrzucenia. Pozostałe postawy są wyznaczone przez odpowiednie zbliżenie lub oddalenie od poszczególnych biegunów.

Autonomia i miłość wyznaczają postawy swobody, uznania praw dziecka (demokratyczna), współdziałania i akceptacji.

Miłość i wrogość wskazują na postawy: akceptacji, nadmiernego pobłażania, chroniącego pobłażania, nadmiernego chronienia i posiadania. Wymiary władzy i wrogości wyznaczają

postawy: posiadania autorytatywnego dyktatorstwa, żądającego przeciwstawienia się i odrzucenia.

Przy pomocy wrogości i autonomii można określić postawy: odrzucenia, zaniedbywania, obojętności, luźnego stosunku i swobody. (Ziemska, 1973, s. 46).

Inny podział postaw rodzicielskich proponuje Ziemska. Wyróżnia ona cztery postawy właściwe i cztery niewłaściwe. Do właściwych zalicza:

1. akceptację dziecka
2. współdziałanie z dzieckiem
3. dawanie dziecku właściwej dla jego wieku rozumnej swobody
4. uznanie praw dziecka w rodzinie
(Ziemska, 1973, s. 58—59)

Do postaw niewłaściwych należą:

1. postawa odtrącająca
2. postawa unikająca
3. postawa nadmiernie chroniąca
4. postawa nadmiernie wymagająca
(Ziemska, 1973, s. 61—63).

Podobnie jak różne są w literaturze psychologicznej podziały postaw rodzicielskich, podobnie są różne podziały potrzeb psychicznych. Do bardziej znanych w naszej literaturze psychologicznej zaliczamy podziały Masłowa, Konorskiego, Guilforda, oraz Murraya. W naszych badaniach przyjęliśmy koncepcję i podział potrzeb psychicznych wg Murraya. Murray określa potrzebę psychiczną jako „siłę o nieznaną naturze fizykochemiczną, która organizuje spostrzeżenia, procesy myślowe, świadome dążenia w celu przekształcenia niezadowolającej sytuacji” (Murray, 1953, s. 123—124).

Murray wyróżnił 27 potrzeb psychicznych. Spośród nich obszerniej scharakteryzował 20:

1. Potrzeba poniżania się
2. Potrzeba wyczynu
3. Potrzeba stowarzyszania się i afiliacji
4. Potrzeba agresywności
5. Potrzeba autonomii
6. Potrzeba kompensacji
7. Potrzeba uległości
8. Potrzeba unikania poniżenia we własnych oczach
9. Potrzeba dominacji
10. Potrzeba ekshibicjonizmu
11. Potrzeba unikania urazu fizycznego

12. Potrzeba usprawiedliwiania siebie
13. Potrzeba żywienia i opiekowania się
14. Potrzeba porządku
15. Potrzeba zabawy
16. Potrzeba odrzucania i izolacji
17. Potrzeba przyjemnych doznań zmysłowych
18. Potrzeba seksualna
19. Potrzeba doznawania opieki i oparcia
20. Potrzeba rozumienia

Dalszych 7 potrzeb omówił Murray fragmentarycznie. Są to:

1. Potrzeba nabywania
2. Potrzeba unikania urazu psychicznego ze strony innych
3. Potrzeba poznawcza
4. Potrzeba tworzenia
5. Potrzeba informowania innych
6. Potrzeba doznawania aprobaty i uznania ze strony innych
7. Potrzeba zatrzymywania, gromadzenia

Materiał badań stanowiła grupa 54 matek, w wieku 22—26 lat. Matki pochodziły ze środowisk wielkomiejskich (Warszawa, Gdynia-Gdańsk). Wszystkie miały ukończone wykształcenie średnie, 60% niepełne wyższe lub wyższe. Wszystkie matki pochodziły z rodzin stabilnych, pełnych, były fizycznie zdrowe, posiadały jedno lub dwoje dzieci.

Do badań rodzicielskich użyto kwestionariusza Ziemskiej, który ocenia 4 parametry postaw młodych matek wobec ich dzieci: skłonność do górowania nad dzieckiem, okazywanie bezradności wobec dziecka, oraz tendencje do nadmiernego koncentrowania się na dziecku i zachowywania dystansu wobec dziecka.

Do badania potrzeb psychicznych użyto kwestionariusza zwanego Autoportretem Steina. Ocenia on 25 potrzeb psychicznych według koncepcji Murraya.

Metody te mają ocenioną na materiale polskim rzetelność i trafność. Nie będziemy charakteryzować ich szczegółowiej, ponieważ są powszechnie znane i często opisywane w literaturze psychologicznej.

4. ANALIZA OTRZYMANYCH WYNIKÓW I WNIOSKI OGÓLNE

Podstawą analizy są tablice zawierające dane statystyczne wyników badań postaw i potrzeb młodych matek, oraz tablica współczynników korelacji między tymi dwoma zmiennymi.

Tabela 1. Dane statystyczne wyników badań Kwestionariuszem M. Ziemskiej.

Postawy	N	$\bar{x}$	s	D max!
górowania	54	12,31	4,24	0,116
bezradności	54	10,63	3,59	0,107
koncentracji	54	13,09	4,56	0,122
dystansu	54	6,11	2,91	0,138

N — liczebność grupy

 $\bar{x}$ — średnia arytmetyczna

s — odchylenie standardowe

D max — miara normalności rozkładu

Tabela 2. Dane statystyczne wyników badań Autoportretem Steina

Potrzeby	N	$\bar{x}$	s	D max
wyczynu A	54	3,48	1,62	0,180
inform. innych B	54	3,89	1,84	0,166
poznawcza C	54	4,39	1,54	0,171
tworzenia D	54	3,39	1,61	0,152
bezpieczeństwa E	54	4,15	1,82	0,177
bezpieczeństwa F	54	3,83	2,02	0,139
nabywania G	54	3,83	1,89	0,160
bezpieczeństwa H	54	4,54	1,46	0,144
afiliacji I	54	5,43	1,56	0,146

uległości	J	54	3,07	1,62	0,157
żywienia i opiek. się	K	54	5,52	1,36	0,182
porządku	L	54	5,68	1,40	0,166
zabawy	M	54	4,48	1,60	0,169
dozn. przyj. wrażeń zmysł.	N	54	3,94	1,78	0,144
seksualna	O	54	3,65	1,82	0,160
doznaw. opieki i oparcia	P	54	4,81	1,49	0,182
autonomii	R	54	4,59	1,58	0,179
izolacji i odrzucenia	S	54	2,63	1,44	0,167
agresywności	T	54	1,98	1,30	0,175
doznaw. aprobaty i uznania	U	54	3,78	1,66	0,152
dominacji	V	54	2,56	1,41	0,177
ekshibicjonizmu	W	54	3,26	1,43	0,168
poniżania się	X	54	2,72	1,60	0,175
kompensacji	Y	54	4,78	1,15	0,181
usprawiedl. siebie	Z		3,94	1,52	0,139

N — liczebność grupy

$\bar{x}$ — średnia

s — odchylenie standardowe

D max — miara normalności rozkładu

W celu wykazania związków między potrzebami psychicznymi matek a ich postawami rodzicielskimi obliczono korelacje między wynikami badań Kwestionariuszem M. Ziemskiej i Autoportretem Steina.

Uzyskane współczynniki korelacji przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Współczynniki korelacji między wynikami badania potrzeb psychicznych i postaw rodzicielskich

potrzeby		górowania G	bezaradności B	koncentracji K	dystansu D
wyczynu	A	0,018	0,069	0,058**	0,071
inform. innych	B	-0,112	0,184	-0,027	0,030
poznawcza	C	0,052	0,066	0,116	0,019
tworzenia	D	0,093	-0,071	0,091	0,062
bezpieczeństwa	E	0,424**	0,062	0,280*	0,123
bezpieczeństwa	F	0,247	-0,149	0,354**	0,192
nabywania	G	0,176	-0,031	0,146	-0,047
bezpieczeństwa	H	0,362**	0,409**	0,396**	0,199
afiliacji	I	-0,017	-0,246	0,088	-0,043
uległości	J	0,136	0,040	0,144	-0,098
żywienia i opiek. się	K	0,207	-0,082	0,172	-0,061
porządku	L	0,093	-0,186	0,066	0,009
zabawy	M	0,049	-0,027	0,136	0,163
dozn. przyj. wrażeń zmysł.	N	-0,180	0,003	0,118	0,041

seksualna	U	0,202	-0,196	0,082	0,088
dozn. opieki i oparcia	P	0,047	0,305*	0,005	0,278*
autonomii	R	-0,172	0,009	-0,187	0,151
izol. i odrzuc.	S	0,119	0,109	-0,031	0,041
agresywności	T	-0,046	0,078	0,097	-0,029
dozn. aprobaty i uznania	U	0,245	0,166	0,120	0,330*
dominacji	V	-0,014	-0,029	-0,012	0,251
ekshibicjonizmu	W	-0,053	0,131	0,096	0,136
poniżenia się	X	0,503***	0,024	0,350*	0,102
kompensacji	Y	0,136	-0,047	0,248	0,101
usprawiedl. siebie	Z	0,100	0,057	0,257	0,098

* korelacja na poziomie istotności 0,05

** korelacja na poziomie istotności 0,01

*** korelacja na poziomie istotności 0,001

Z tabeli 3 wynika, że niektóre potrzeby psychiczne matek korelują z ich postawami rodzicielskimi. Na zbadanych dwadzieścia pięć potrzeb psychicznych siedem koreluje z różnymi postawami wobec dziecka.

Są to korelacje dodatnie, jedna na poziomie istotności 0,001 siedem — na poziomie istotności 0,01 i cztery — na poziomie istotności 0,05.

WNIOSKI OGÓLNE

1. Z postawą górowania nad dzieckiem korelują dodatnio następujące potrzeby: bezpieczeństwa, unikania urazu ze strony innych i unikania poniżenia we własnych oczach oraz po-

trzeba poniżania się. Wynika z tego, że im większe nasilenie w/w potrzeb, tym częściej postawy matek wobec dzieci cechuje dominacja, podporządkowywanie ich sobie w sposób ostry i surowy, bez liczenia się z jego pragnieniami czy odczuciami.

Wydaje się, że zachodzi tu sprzeczność, iż matka zachowująca się wobec innych z przesadną ostrożnością, wrażliwością i uległością, wobec dziecka jest dominująca, narzucająca mu własne decyzje, nie licząca się z tym, co dziecko przeżywa. Pozostaje to także w sprzeczności z dotychczasowymi wynikami badań, wg których postawa dominacji wobec dziecka łączyła się zwykle z takimi cechami jak autorytaryzm czy ekstrawersja (Levison, Huffman, Hart, Kates, Diab, Patterson). Być może zachodzi tu nieświadomiony mechanizm reakcji upozorowanej, który wg Laughlina polega na manifestowaniu na zewnątrz postaw, kompleksów, motywów i potrzeb przeciwnych do tych, które są świadomie odrzucane (Grzegołowska-Klarkowska, 1986, s. 175). Można to tłumaczyć także tym, że we własnej rodzinie, wobec dzieci matka czuje się zwykle na tyle bezpiecznie i swobodnie, że nie musi stosować żadnych mechanizmów otamowujących reakcje, które nie są akceptowane przez otoczenie, przez ludzi, z którymi należy się liczyć. W rezultacie matki te prawdopodobnie inaczej reagują w domu (dominacja, narzucanie decyzji, podporządkowywanie i kontrolowanie otoczenia), a inaczej poza domem (przesadna wrażliwość, ostrożność, uległość, lęk przed tym, aby nie urazić innych swoim zachowaniem).

Jest to zgodne z teorią potrzeb psychicznych Murraya według której u jednej osoby mogą występować przeciwstawne potrzeby, np. ktoś w domu może być dominujący, natomiast poza nim — uległy i podporządkowany (Murray, 1953, s. 88).

2. Z postawą bezradności wobec dziecka korelują dodatnio potrzeba bezpieczeństwa (unikania poniżenia we własnych oczach) oraz doznawania opieki i oparcia. Otrzymane korelacje są zgodne z oczekiwaniami. Matki odznaczające się większym nasileniem wymienionych potrzeb nie będą umiały radzić sobie z dzieckiem, ze sprawami związanymi z jego wychowaniem. Dzieje się tak prawdopodobnie dlatego, że dla tych matek dziecko nie stanowi obiektu zaspokajającego ich potrzebę doznawania opieki i czułości. Są one raczej nastawione na branie, podczas gdy rola matki polega właśnie na okazywaniu dziecku uczucia, opiekowaniu się nim. W rezultacie matki przyjmują postawę charakteryzującą się bezsilno-

ścią wobec problemów wychowania i nieumiejętnością postępowania z dzieckiem.

3. Z postawą koncentracji na dziecku korelują dodatnio następujące potrzeby psychiczne: potrzeba wyczynu, trzy potrzeby bezpieczeństwa (unikania urazu ze strony innych, unikania urazu fizycznego i unikania poniżenia we własnych oczach) oraz potrzeba poniżenia się. Można zatem sądzić, że dla matek przejawiających duże natężenie potrzeby wyczynu dziecko staje się obiektem zaspokajającym, ponieważ koncentracja uczuciowa na nim, przesadna opieka i troska prawdopodobnie w pewien sposób zaspokajają ich ambicje i aspiracje. Także matki odznaczające się wysokim napięciem potrzeb bezpieczeństwa przyjmują wobec dziecka postawę koncentracji na nim. Prawdopodobnie zachodzi tu taka prawidłowość, że własne zmniejszone poczucie bezpieczeństwa przenosi ona na dziecko; ujawniając przesadną troskę o dziecko i nadmierne ochranianie go. Natomiast matki przejawiające niezaspokojoną potrzebę poniżenia się koncentrują się na dziecku, ponieważ ono staje się obiektem zaspokajającym tę potrzebę: jemu poświęcają cały swój czas i troskę, dla niego rezygnują z wielu spraw i potrafią podjąć wiele wyrzeczeń.

4. Z postawą dystansu wobec dziecka korelują pozytywnie potrzeby psychiczne: doznawania opieki i oparcia oraz doznawania aprobaty i uznania ze strony innych ludzi. Być może istotną rolę odgrywa tu mechanizm polegający na tym, że wobec obiektów, które nie zaspokajają potrzeby, podmiot odnosi się negatywnie. Matka oczekuje i jest nastawiona na odbiór tego wszystkiego, co powinna dziecku okazać jako matka (ciepło, uczucie, opiekę, oparcie). Ponieważ jednak od dziecka tego doznać nie może, wycofuje się z kontaktu z nim, bo nie zaspokaja ono jej potrzeb.

Podsumowując uzyskane wyniki badań należy stwierdzić, że powyższe wnioski wskazują tylko prawdopodobieństwo istnienia zależności między poszczególnymi potrzebami psychicznymi matek a ich postawami rodzicielskimi. Przede wszystkim należy pamiętać o tym, że związki te odnoszą się do matek między 22 a 26 rokiem życia. Jest to istotne z tego względu, że postawy rodzicielskie podlegają zmianom i nie można zbyt generalizować uzyskanych wyników.

Na koniec warto dodać, że metoda statystyczna, którą się posłużono, pozwala stwierdzić jedynie współwystępowanie poszczególnych potrzeb psychicznych i określonych postaw macierzyńskich. Nie można jednak z całą pewnością stwierdzić,

że zachodzi zależność jednokierunkowa, np. jakaś potrzeba psychiczna warunkuje określoną postawę rodzicielską.

Wydaje się, że uzyskane rezultaty powinny stać się wstępem do bardziej szczegółowych badań dotyczących powiązań między cechami osobowości matek z ich postawami wobec dzieci, zwłaszcza z uwagi na dużą możliwość praktycznego zastosowania otrzymanych wyników w poradnictwie psychologicznym.

BIBLIOGRAFIA

1. Bazylak J.: *Postawy religijne młodzieży i ich związki z wybranymi elementami osobowości*, ATK, Warszawa 1984.
2. Bielecki J.: *Charakterystyka postaw wartościujących i religijnych*, W: *Wybrane metody badania osobowości*, ATK Warszawa, 1983.
3. Bielecki J.: *Wybrane zagadnienia psychologii*, ATK, Warszawa, 1986.
4. Fijałkowski W.: *Rodzi się człowiek*. PZWL, Warszawa 1987.
5. Grzegołowska-Klarkowska M.: *Mechanizmy obronne osobowości*, PWN, Warszawa 1986.
6. Kukołowicz T., Magolan M., Bulińska A.: *Czynniki modyfikujące postawy rodzicielskie*. W: *Z badań nad rodziną*. T. Kukołowicz (red.) RW KUL, Lublin 1984.
7. Laskowski J.: *Małżeństwo i rodzina*. PAX, Warszawa 1985.
8. Makiello G.: *Geneza i rozwój postawy macierzyńskiej*. Zesz. Nauk. UJ. Prace Psychol.-Pedagog. 1970, z. 15, s. 7—28.
9. Makiello-Jarża G.: *Kształtowanie się postaw macierzyńskich*. Zesz. Nauk. UJ. Prace Psychol.-Pedagog. 1972, z. 17, s. 53—79.
10. Mądrzycki T.: *Postawy jako składnik osobowości*. Przeg. Psychol. 1964, nr 8, s. 105—122.
11. Mądrzycki T.: *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, WSiP, Warszawa 1977.
12. Murray H. A.: *Explorations in Personality*, Oxford Univ. Press. New York 1953.
13. Obuchowski K.: *Psychologia dążeń ludzkich*. PWN, Warszawa 1983.
14. Prężyna W.: *Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka*. RW KUL, Lublin 1981.
15. Przetacznik-Gierowska M., Makiello-Jarża G.: *Psycholo-*

- gia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego.* WSiP, Warszawa 1985.
16. Rembowski J.: *Więzi uczuciowe w rodzinie.* PWN, Warszawa 1972.
  17. Rembowski J.: *Rodzina w świetle psychologii.* WSiP, Warszawa 1986.
  18. Siek S.: *Wybrane metody badania osobowości.* ATK, Warszawa 1983.
  19. Siek S.: *Struktura osobowości.* ATK, Warszawa 1986.
  20. Sołowiej J.: *Identyfikacja dziecka z rodzicami.* W: *Rodzina i dziecko.* M. Ziemska (red.). PWN, Warszawa 1986.
  21. Tyszkowa M.: *Badania nad uspołecznieniem i osobowością dzieci jednych i mających rodzeństwo.* W: *Rozwój dziecka w rodzinie i poza rodziną.* M. Tyszkowa (red.). UAM, Poznań 1985.
  22. Ziemska M.: *Metody diagnozy środowiska rodzinnego i postaw rodzicielskich.* Zdr. Psych. 1965, nr 4, s. 29—39.
  23. Ziemska M.: *Z badań nad kształtowaniem się postaw rodzicielskich.* Psych. Wych. 1967, nr 1, s. 81—86.
  24. Ziemska M.: *Postawy rodzicielskie.* PWN, Warszawa 1973.
  25. Ziemska M.: *Postawy rodzicielskie i ich wpływ na osobowość dziecka.* W: *Rodzina i dziecko.* M. Ziemska (red.). PWN, Warszawa 1986.

SOME CONNECTIONS BETWEEN PSYCHIC NEEDS AND ATTITUDES TOWARD CHILDREN OF THE YOUNG MOTHERS

(Summary)

The aim of this work is to research some connections between intensity psychic needs and attitudes toward own children of the young mothers. The subject of study were: psychic needs according Murrays theory of the need; attitudes toward children such as: dominance, overprotection, helplessness, distance. 54 mothers, aged 22—26 were tested.

Results and conclusions:

There are positive correlations between dominative attitude and infavoidance, deference, abasement needs. Helplessness have positive correlations whit infavoidance and succorace. Overprotection have positive correlations whit achievement, harmavoidance, infavoidance. Distance have positive correlations with succorance and deference.